

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ

ΣΤ'

“ΕΒΔΟΜΑΣ,”

ύγχρονο περιοδικὸ μὲ τὴν «Ἐστία», ἀλλὰ μὲ πολὺ λιγώτερη ἀπ' αὐτὴν ζωὴ, ἦταν ἡ «Ἐβδομάς» πού τὴν ἴδρυσεν στὰ 1884 ὁ Δημήτριος Γρ. Καμπούρογλου. Ὁ σημερινὸς σεβαστὸς ἀκαδημαϊκὸς καὶ ἱστορικὸς τῆς Ἀθήνας, πού καλλιέργησε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ἀκαταπόνητα καὶ μὲ ἴδια ἐπιτυχία τὴν ἱστορία, τὴν ἀρχαιολογία, τὴ λαογραφία, τὴ δημοσιογραφία, τὴ νέα λογοτεχνία, στὸ πεζὸ καὶ στὸ στίχο, εἶχε κάμει τὴν ἀπόπειρα, — ὅπως εἶδαμε στὸ ἄρθρο γιὰ τὸ περιοδικὸ τοῦ πατέρα του, τὴν «Εὐτέρπη» — νὰ τὴν ξαναεκδώσῃ στὰ 1878, ἀλλὰ ἡ ἀπόπειρα ἐκεῖνη περιορίστηκε στὴν κυκλοφορία ἀγγελίας μοναχά, χωρὶς νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ περιοδικοῦ. Αὐτὸ τὸ κατώρθωσεν ἑπτὰ χρόνια ὕστερότερα μὲ τὴν «Ἐβδομάδα». Τὸ δημοσιογραφικὸ μικρόβιο πού εἶχεν ἀπὸ κληρονομικότητα στὸ αἷμα του δὲν τὸν ἄφινεν ἥσυχο, καὶ μέσα στὴν ἄλλη κατεύθυνσι πού τότε εἶχε πάρει ἡ ζωὴ του — ἦταν δικηγόρος — πάντα ἀνήσυχος τριγύριζεν ἡ σκέψι του ἐκεῖ. Ἀλλὰ τὴ βίβλο τῆς γενέσεως τῆς «Ἐβδομάδος» εἶναι καλύτερα νὰ τὴν δώσωμε αὐτοῦσια, ὅπως, σ' ἓνα πρόχειρο σημείωμά του, μᾶς τὴν ξομολογήθηκεν ὁ ἴδιος. Τὴ θεωροῦμε

ἓνα ἱστορικὸ ἔγγραφο γιὰ τὸν πολυγραφώτατον ἀκαδημαϊκὸ, πού πρέπει μὲ ὄλη τὴν εὐλάβεια νὰ τὸ διασώσουμε μὲ τὸ νῆ καὶ μὲ τὸ σῖγμα τοῦ γλωσσικοῦ του ὕφους.

«Ἡ μητέρα μου ἤθελε νὰ σπουδάσω νομικὰ — σημειώνει ὁ κ. Καμπούρογλου — παρὰ τὴν πικρὰν ἀνάμνησιν καὶ πείραν, ὅτι διὰ δικηγορικῆς δολιότητος παρεπίσθη ὁ συνεταῖρος τοῦ πατρός μου κεφαλαιοῦχος νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ φεύγων εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῆς ἀνεγέρσεως ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου καὶ νὰ πτωχεύσῃ ὁ πατήρ μου μὲ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα: μὲ τὰ ὑλικά τοῦ ἐγκαταλειφθέντος μεγάλου, ἐθνικοῦ ὄντως, θεάτρου, νὰ κτίσῃ ὁ δικηγόρος μεγάλο σπιτὶ ἀγοράζων ἐν δῆθεν δημοπρασίᾳ τὰ ὑλικά ὅσα - ὅσα.

«Καὶ ἔγινε δικηγόρος! Καὶ ἀνθεῖξα εἰς αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα (εἰς τὸ ὁποῖον εἶχα *μπελάτας* καὶ ὄχι *πελάτας*) ἐπτά ἢ ὀκτώ ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα συνεκέντρωσα ἀρκετὰς ἰδιωματικὰς λέξεις τῶν γηραιῶν πελατῶν μου, ἀφηγουμένων τὰς καταπατήσεις τῶν οἰκοπέδων των.

«Ἐπικειμένον τοῦ γάμου μου κατὰ τὸ ἔτος 1884 ἐσκέφθην ν' ἀλλάξω ἐπάγγελμα. Μὲ ἐβοήθησε δὲ εἰς τοῦτο καὶ ἡ ἀπὸ τὸν νέον δῆμαρχον παῦσις μου ὡς βοηθοῦ τοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τοῦ Δήμου.

«Αἱ δύο κληρονομικότητες λοιπὸν ἤρχισαν νὰ ὀργιάζουσι μέσα μου.

«Ὁ πατήρ μου ἦτο κυρίως δημοσιογράφος ἀλλὰ καὶ ὁ δώσας εἰς τὸν περιοδικὸν ἑλληνικὸν τύπον εὐρωπαϊκὸν ἐκπολιτισμὸν καὶ φαιδρότητος σχετικὴν ἐκπολιτιστικὴν μέθοδον.

«Ἐξ ἄλλου ἡ μητέρα μου — ἡ πρώτη χρονολογικῶς λαογράφος — μου εἶχεν ἐμπνεύσει ἀλλὰ καὶ κληροδοτήσῃ κυκλοφοριακῶς τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἔρευναν τοῦ ἑλληνικοῦ κοινωνικοῦ, κοινοτικοῦ καὶ οἰκογενειακοῦ βίου μετὰ τῆς σχετικῆς φιλολογίας του.

«Οὕτω: Ἀπεφάσισα νὰ γίνω ἰδρυτὴς καὶ διευθυντὴς Περιοδικοῦ.

«Καὶ πρῶτον μὲν ἐσκέφθην νὰ ἐπανεκδώσω τὴν «*Εὐτέρπη*», κατόπιν ὁ πενθερός μου, ὅτε ἦμουν ἀκόμη μνηστευμένος, ἐσκέφθη πολὺ ὀρθῶς νὰ ἀγοράσῃ τὴν «*Ἐστίαν*» πωλουμένην τότε, διὰ νὰ εὐρεθῶ πρὸ ἔργου κατηρτισμένου καὶ ἔχοντος μόνον ἀνάγκην δυναμωτικῶν ἐνεσέων.

«Ἦλθαμε εἰς διαπραγματεύσεις· ἀλλὰ μᾶς ἐζήτησαν 16 χιλ. δραχμῶν, ποσὸν ὑπερβολικὸν τότε.

«Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ ἐκδώσω τὴν «*Ἐβδομάδα*» (ὄνομα καὶ ἐφημερίδος τοῦ πατρός μου), μὲ πρόγραμμα ἰδίως λαογραφικὸν καὶ μὲ σχετικὴν μνημειολογίαν, ὅπως τοιουτοτρόπως ἐργασθῶ νὰ ἀναδημιουργηθῇ μία ζωὴ πού ἐφευγεν ἀνεπιστρεπτί, μὲ τὰ ὅλα της: δηλαδὴ *ὀλόκληρος ὁ μετακλασικὸς βίος τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τῶν Ἀθηνῶν: ἡ παλαιότης* ὡς ἀντίστοιχος ὅρος τῆς ἀρχαιότητος.

«Οὕτως ἡ «*Ἐβδομάς*» ἤρχισεν ἐκδιδόμενη τὸν Μάρτιον τοῦ 1884, ἡμουν δὲ τότε ἀκόμη ἀρραβωνιασμένος τὴν δεσποινίδα Καλλιόπην

»Τηλεμάχου Μαράτου (Γεν. Ἀρχιάτρου ἐξ Ἰθάκης) ἣτις καὶ μετέφρασε τὸν δημοσιευθέντα κατάλογον τῶν φιλελλήνων.

»Δὲν πρέπει νὰ λησιμονήσω ὅτι ἀπεφάσισα οἱ συνεργάται μου νὰ πληρώνωνται κάπως ἀνθρωπινώτερον, νὰ ἐκτελοῦν καὶ ἀποστολάς πρὸς γνῶσιν καὶ ἐμφάνισιν τῆς ἀγνοουμένης Ἑλλάδος, νὰ ἀνοίξω δὲ τὰς πύλας τοῦ περιοδικοῦ μου διάπλατα εἰς νέους λογοτέχνας, τῶν ὁποίων νὰ ἐπιθεωρῶ διορθωτικῶς τὰ ἔργα, προκειμένου περὶ λογοτεχνικῶν ἀντιλήψεων τῶν πρωτοτύπων ἔργων των καὶ τῶν ἐκ τοῦ φυσικοῦ λαμβανομένων ἐντυπώσεών των. Διότι διὰ τοιοῦτου εἶδους λογοτεχνίαν εἶχα ἐφόδια, ἀγνοῶν τελείως τὴν *Ἐυρωπαϊκὴν λογοτεχνίαν* καθότι μόλις ἐτελείωσα τὸ Πανεπιστήμιον μὲ ἄρπαξεν ἡ *ἱστοριοδιφία*.

»Αὐτὸ ἦτο τὸ πρόγραμμά μου καὶ δι' αὐτὸ καὶ μόνον εἶχον καὶ εἰδικότητα ἐκ φύσεως, ἐξ ἐρεῦνης, ἐκ περισυλλογῆς καὶ ἐκ σχετικῶν μελετῶν ἀρκειῶν ἐτῶν».

Οἱ γραμμὲς αὐτῆς πού εἶναι κ' ἓνα κομμάτι αὐτοβιογραφίας δομένο μ' ὅλη τὴν εὐθυμὴ διάθεσιν πού χαρακτήρισε ὅλη τὴ ζωὴ τοῦ Καμπούρογλου, εἶναι ἡ πραγματικὴ ἱστορία τοῦ περιοδικοῦ του, ἡ ἱστορία τοῦλάχιστον τῶν τριῶν πρώτων τόμων πού βγήκαν μὲ τὴ δική του διεύθυνσιν — γιὰτὶ ἀπ' τὸν τέταρτο, ὅπως θὰ ἴδοῦμε, τὴν «Ἐβδομάδα» τὴν μεταβίβασε σ' ἄλλον.

Τὸ πρῶτο φύλλο τῆς βγήκε τὶς 4 Μαρτίου 1884, μὲ τὴν πληροφορία κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο τῆς ὅτι ἦταν: «Σύγγραμμα ἐκδιδόμενον κατὰ Κυριακὴν». Ἐτυπωνόταν στὸ τυπογραφεῖο Κορίνθης καὶ εἶχε σχῆμα μεγάλου 4^{ου}. Τὰ φυλλάδιά τῆς δὲν εἶχαν ἐξώφυλλο — χωρὶς κρεμμυδοτίσουφλα — ὅπως τὸ χαρακτήριζε ὁ ἴδρυτής του — ἦταν δὲ κάπως μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν «Ἐστία». Τὰ γραφεῖα τῆς τότε εὐρίσκοντι στὴν ὁδὸν Μουσῶν καὶ εἰς τὸ ἴδιο ἰσόγειο πού ἦταν πρωτύτερα ἢ «Ἀκρόπολις». Εἰς τὸ Δελτίο τῆς τοῦ πρώτου φύλλου (τὸ κύριο περιοδικὸ εἶχε 8 σελίδες καὶ τὸ Δελτίο 4) ἡ «Ἐβδομάς» ἀναγγέλλει στοὺς ἀναγνώστες τῆς ὅτι «θὰ περιέχη πολιτειακὴν, κοινωνικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ὕλην, διηγήματα πρωτότυπα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μεταφράσεις καλλίστων εὐρωπαϊκῶν ἔργων, διατριβάς ἐπιστημονικὰς, ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς, πληροφορίας περὶ τῆς συγχρόνου καταστάσεως τῶν γραμμάτων καὶ τῆς καλλιτεχνίας κτλ. Οὕτω δὲ ἐνῶ

»ἔξ ἑνὸς θὰ εἶναι περιοδικὸν προωρισμένον διὰ τὰς ἀνεπτυ-
 »γμένας τάξεις, ἀφ' ἑτέρου θ' ἀναπληροῖ ἑβδομαδιαίαν ἔφη-
 »μερίδα».

Καὶ πραγματικὰ στὸ «Πολιτικὸν Δελτίον» καὶ στὰ «Ἔργα
 καὶ Ἡμέραι» τοῦ Δελτίου ὁ Καμπούρογλου σὲ λακωνικὰς
 παραγράφους σχολιάζει τὰ κυριώτερα πολιτικὰ καὶ κοινω-
 νικὰ συμβάντα τῆς ἑβδομάδος. Καίτοι τὸ Δελτίον τῆς
 «Ἑβδομάδος» μὲ τὶς βιβλιοκρισίες του, τὶς βιβλιογραφίες,
 μὲ τὰ αἰνίγματα, τοὺς βίους τῶν ἁγίων τῆς ἡμέρας καὶ τὴν
 ἀλληλογραφία του ἦταν εὐχάριστο καὶ ἐγκυκλοπαιδικώτατο,
 ἢ παρένθεσι τῆς πολιτικῆς εἰς αὐτὰ φαίνεται ὅτι ἔβλαψε
 μᾶλλον τὸ περιοδικό. Εἰς τὸν τίτλο, διευθυντῆς ἀναγραφό-
 ταν ὁ Δημήτριος Γρ. Καμπούρογλου καὶ Γραμματεὺς ὁ
 Τιμολέων Δ. Βισβίτζης, ὁ κατόπιν διακεκριμένος ἀνώτερος
 δικαστικός.

Ἀπὸ τὸν πρῶτο τόμο τῆς ἢ «Ἑβδομάς» καινοτομεῖ μὲ
 τὴν τακτικὴν συνεργασία κυριῶν: Ἑλένης Μ. Ἀντωνο-
 πούλου, Ἑλίτζας Σ. Σούτσου, Μαριάννας Γρ. Καμπούρογλου,
 Ἀριάδνης Μ. Δαμβέργη καὶ Καλλιόπης Δ. Γρ. Καμπού-
 ρογλου. Τὸ ἀνδρικό δὲ ἐπιτελεῖο τὸ ἀποτελοῦσαν οἱ τακτικοὶ
 συνεργάτες: Χ. Ἀννινος, Ι. Μ. Δαμβέργης, Σ. Δεβιάτζης,
 Ἰάκ. Δραγάτης, Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης, Κ. Ἰεροκλῆς,
 Π. Καλογερόπουλος, Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Δ. Κόκκος,
 Κ. Κόντος, Ἀρ. Κουρτίδης, Γ. Λαμπάκης, Κ. Ξένος, Π.
 Πανᾶς, Ἰ. Πολέμης, Ἀρ. Προβελέγγιος, Γ. Σουρῆς, Ν. Σπαν-
 δωνῆς, Χρ. Τσουντας, Θ. Φιλαδελφεὺς καὶ Γ. Χατζιδάκις, καὶ
 οἱ ἔκτακτοι μέσα στοὺς ὁποίους διακρίνονται ὁ Βαλαβά-
 νηδες, ὁ Βεργωτῆς, ὁ Εὐγ. Ζαλοκώστας, ὁ Δ. Κακλαμᾶνος,
 ὁ Καστρομένος (ὁ κατόπιν ἀρχαιολόγος Καστριώτης), ὁ Σ.
 Λάμπρος, ὁ Κ. Παλαμᾶς, ὁ Σ. Σακελλαρόπουλος, ὁ Σεμι-
 τέλος, καὶ οἱ νέοι ποὺ λανσάρει ἢ «Ἑβδομάς»: Ι. Κονδυ-
 λάκης, Γρ. Ξενοπούλου καὶ Κ. Χατζόπουλος.

Ἀπὸ τὸ πρῶτο φύλλο τῆς ἢ «Ἑβδομάς» ἀρχίζει μὲ τοὺς
 «Φιλέλληνας», κατάλογο δηλαδὴ τῶν φιλελλήνων ποὺ ἀγω-
 νίστηκαν στὴν Ἑλλάδα ἢ τὴν ὑπηρετήσαν ἀπὸ τὸ 1821 ὡς
 τὸ 1860. Ἡ πολύτιμη αὐτὴ συγγραφὴ, ὅπως τὴ χαρακτη-

ρίζει, εἶναι μετάφρασι τῆς Δίδος Κ. Τ. Μ., δηλαδή τῆς δεσποινίδος Καλλιόπης Γ. Μαράτου, μνηστῆς καὶ κατόπιν συζύγου τοῦ διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ, ἀπὸ ἀνέκδοτο χειρόγραφο τοῦ διακεκριμένου Ἑλβετοῦ φιλέλληνος ἀξιωματικοῦ Ἑρρίκου Φορνέζη. Ὁ Φορνέζης, πὺν ἔμεινε στὴν Ελλάδα καὶ πέθανε στὴν Ἀθήνα τὸ 1872, στήριξε τὸν κατά-

Δ. Γρ. Καμπούρογλου

λόγῳ τοῦ αὐτὸν στίς ἀκριβεῖς καὶ ἐπίσημες σημειώσεις πὺν τοῦ ἄφησεν ὁ ἄλλος περίφημος φιλέλληνη Γάλλος συνταγματάρχης Ἰλαρίων Τουρέτ, πὺν πέθανε κι' αὐτὸς στὸν Πειραιᾶ τὸ 1857.

Ὁ Ἰάκωβος Δραγάτης ἀρχίζει τ' ἀρχαιολογικά του καὶ τίς περιηγήσεις του, ἡ δὲ Μαριάννα Γρ. Καμπούρογλου τὰ

Λαογραφικά της, τὸ περίφημο ἐκεῖνο ὕλικὸ τῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς ζωῆς τῆς Παλιᾶς Ἀθήνας.

Τὸ τέταρτο φύλλο τῆς «Ἑβδομάδος» τῆς 25^{ης} Μαρτίου εἶναι τὸ πιὸ εὐτυχημένον, γιὰτὶ δημοσιεύεται γιὰ πρώτη φορὰ ὡραία ὀλοσέλιδη λιθογραφία τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ. Εἶναι ἡ ὡραιότερη εἰκόνα τοῦ ὀλύμπιου ποιητῆ ποὺ βρίσκεται. Τὸ μακρουλὸ γλυκὸ πρόσωπο μὲ τὴν εὐγένεια τῶν γραμμῶν, τὰ φωτεινὰ μάτια καὶ τ' ἄσπρα ὀλόρθα πυκνὰ μαλλιά, ἀντιφεγγίζουν τὴ μεγάλη ποιητικὴ ψυχὴ τοῦ Ζακυνθινοῦ κόντε. Ἡ λιθογραφία ἔγινε κατὰ σχέδιον τοῦ ζωγράφου Σπυρ. Προσαλέντη ἀπὸ φωτογραφία τοῦ ποιητῆ ποὺ βρέθηκε στὰ χαρτιά τοῦ Ἰω. Φιλήμονος. Ἡ εἰκόνα αὐτὴ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν, πουλήθηκε σὲ χιλιάδες ἀντίτυπα καὶ ἀπ' αὐτὴ ἀντιγράφηκαν καὶ ὅλες σχεδὸν οἱ κατοπινές, ποὺ στόλισαν περιοδικὰ, ἡμερολόγια, ἀνθολογίες.

Ὁ Γιάννης Κονδυλάκης ἐδῶ πρωτοφανερόνεται μὲ τὶς «Κρητικὲς παραδόσεις» του καὶ ὁ Γιάννης Δαμβέργης δημοσιεύει τὰ διηγήματά του μὲ τὸ κρητικὸ ἰδίωμα, ἀρχίζοντας μὲ τὴν «Ἀρραβωνιαστικὰ τοῦ Μεσκίνη». Στὸν πρῶτον τόμον δημοσιεύονται ἐπίσης καὶ ὡραῖες σκιαγραφίαι πολιτικῶν ἀνδρῶν τοῦ τόπου, ὅπως τοῦ Τρικούπη, τοῦ Δηλιγιάννη, γίνεται δὲ καὶ ἡ ἀπαρχὴ τῶν μελετῶν γιὰ τὰ μεσαιωνικὰ καὶ βυζαντινὰ μνημεῖα, — ποὺ ὁ ἰδρυτὴς τῆς «Ἑβδομάδος» τόσο στὴ ζωὴ του ἀγάπησε, — μ' ἓνα ὑπόμνημα τοῦ Γ. Λαμπάκη γιὰ τὴ διάσωσιν καὶ συντήρησιν τοῦ Δαφνιοῦ.

Στὸ δεύτερον τόμον ἡ «Ἑβδομάς» μᾶς κάνει ἄλλην ἀποκάλυψιν. Ὁ Σπ. Δεβιάζης ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο γνωρίζει στὸ εὐρύτερον φιλολογικὸ κοινὸ τῆς πρωτεύουσας τὸν ἄγνωστο ὡς τότε Ζακυνθινὸ ποιητὴ Ἀνδρέα Κάλβο, μὲ μιὰ ἐκτεταμένη βιογραφία του. Σοβαρὲς μελέτες ἀρχαιολογικῆς, ἱστορικῆς καὶ γλωσσολογικῆς γεμίζουν τὶς στήλες της. Ὁ Χ. Τσουντας γράφει γιὰ τὶς ἀνασκαφές τῆς Ὀλυμπίας, ὁ Κόντος συνεχίζει τὶς «Γλωσσικὲς παρατηρήσεις» του, ὁ Ζησίου περιγράφει τὴν καταστροφὴν τοῦ Παρθενῶνος ἀπὸ τὸν Μο-

ροζίνη τὸ 1687, δημοσιεύοντας καὶ ὠραῖο σχεδιογράφημα τοῦ βομβαρδισμοῦ γινομένο ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Βερνέδα, Βενετὸ μηχανικό. Ἀλλὰ μέσα σ' αὐτὸ τὸ βαρὺ ἐπιστημονικὸ ὕλικὸ ὑπάρχει καὶ ἡ λεγόμενη *ἐλαφρὰ* φιλολογία. Ὁ Σ. Παγανέλης δίνει σελίδες ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ, μὲ τὴν «Ὀλισθήσασαν» ποὺ ὁ τίτλος θυμίζει τὴν «Παρεκτραπείσαν» ὅπως ὠνόμασε τὴν *Traviata* — σὲ μιὰ μετάφρασι τοῦ ἰταλικοῦ λιμπρέττου, — μακαρίτης καθηγητῆς τῶν Λατινικῶν. Ἡ «Ὀλισθήσασα» στὸ ὕφος τῶν ρωμαντικῶν μυθιστορημάτων τῆς ἐποχῆς; «Παρέκαμπτον νύκτωρ τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ *** ...» γεμίζει ἑννέα στῆλες τῆς «Ἑβδομάδος» μὲ συνέχεια στὰ ἐπόμενα.

Τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1885 ἀνοίγει Καλλιτεχνικὴ Ἐκθεσις στὸν «Παρνασσὸ» καὶ ἡ «Ἑβδομάς» ποὺ παρακολουθεῖ κάθε κίνησι τῆς ζωῆς στὴν Πρωτεύουσα μᾶς πληροφορεῖ ὅτι διεκρίθησαν τὰ γραφικὰ ἔργα τοῦ Βολονάκη, Πανταζῆ, Γύζη, Λεμπέση, Γιαλλινᾶ, Ἰακωβίδη, Λύτρα καὶ ἀδελφῶν Προσαλέντη «πλὴν τῶν ἀνεπιδέκτων συζητήσεως λαμπρῶν ἔργων τῶν γνωστῶν ἐν Ρώμῃ ζωγράφων Βαρούχα πατρὸς καὶ υἱῶν καὶ τῶν γλυπτικῶν Βρούτου καὶ Βιτσάρη».

Ἡ ἀγάπη τοῦ διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ στὶς ἑλληνικὰς παραδόσεις, συγκεντρώνει καὶ παρακινεῖ πολλούς, ἀπὸ τοὺς νέους ἰδίως, στὴν καλλιέργεια τοῦ νέου αὐτοῦ φιλολογικοῦ εἴδους κ' ἔτσι ὁ Καρκαβίτσας, ὁ Χρηστοβασίλης, ὁ Ξενόπουλος, ὁ Π. Πανᾶς, ὁ Ἰωακείμ Βαλαβάνης, ὁ Κονδυλάκης γράφουν ὠραῖα λογοτεχνικὰ κομμάτια μεταχειριζόμενοι τὸ ἀνεκμετάλλευτο ὡς τώρα ἑλληνικὸ λαογραφικὸ ὕλικό.

Ὁ Λαμπάκης συνεχίζει τὸν ἀγῶνα του καὶ τὶς μελέτες του γιὰ τὰ χριστιανικὰ κτίρια καὶ γράφει γιὰ τὸ ναὸ τοῦ Νικοδήμου ἢ Λυκοδήμου, ἐνῶ ὁ Παγανέλης δροσίζει τὶς στῆλες τῆς «Ἑβδομάδος» ἀρχίζοντας τὶς περιγραφὰς του «Πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ».

Ἀπὸ τὸν Γ' τόμο ἡ «Ἑβδομάς» ἀρχίζει νὰ ἐκδίδη καὶ Παράρτημα, ὅπου δημοσιεύει τὴν «Πολιορκία τῆς Φλω-

ρεντίας» μυθιστόρημα τοῦ Φρ. Γκουεράτση μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν Π. Πανᾶ.

Κ' ἐξακολουθεῖ σ' ὅλο τὸν τόμο ἡ ἴδια σοβαρὴ ἐπιστημονικὴ ὕλη Ἀρχαιολογική, Βιογραφικὴ, Γλωσσολογική, Φιλολογική, Φιλοσοφική, Δηγήματα, Ἐθνογραφικά, Παραδόσεις, Περιηγήσεις, Ἱστορικά καὶ Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογία.

Μὲ τὴν διεύθυνσι τοῦ Καμπούρογλου τὸ περιοδικὸ ἀνεδείχθη σοβαρὸ ἐπιστημονικὸ δημοσίευμα καὶ συναγωνίζοταν τὴν «Ἐστία» μὲ ἀρκετὸν ἠρωϊσμό. Στὴν «Ἐβδομάδα», ὅπου εἶχε σχηματισθῆ μία φιλολογικὴ ὁμάς, ποὺ ἀντιπολιτευόταν τὴν «Ἐστία» καὶ ἰδίως ἀπὸ τοὺς νέους οἱ ὁποῖοι εὗρισκαν εὐκολότερες τὶς θύρας σ' αὐτή, ἡ πρωτότυπη ὕλη ἦταν ἀφθονώτερη. Τὴν «Ἐστία» ὡς φιλολογικὸ ἀκαδημαϊκὸ φύλλο ἐνδιέφερε περισσότερον ἴσως ἡ αὐστηρὴ καλλιτεχνικὴ μορφή τῶν δημοσιευμάτων της—γλῶσσα, ὕφος, σχέδιο. Τῆς «Ἐβδομάδος» ἡ κυριώτερη φροντίδα ἦταν ἡ συναγωγὴ πολυτίμου ὕλικου.

Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὅμως τὸ σοβαρὸ τῆς ὕλης, τὰ ἔξοδα ποὺ εἶχε μὲ τὴν πληρωμὴ κάθε συνεργασίας, ὁ ἀνταγωνισμὸς μὲ τὴν ἀκαταγώνιστη «Ἐστία» καὶ κάποια ἀνάμιξις στὴν πολιτικὴ, ἐκλόνισαν τὸν Καμπούρογλου, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ στὸ διάστημα τριῶν ἐτῶν ἐζημιώθη 60 χιλιάδες δραχμές, ποσὸν ὑπέρογκο τότε, ἀποφάσισε νὰ ἀποσυρθῆ καὶ νὰ τὴν ἐκχωρήσῃ στὸν συνεργάτη του Γιάννη Δαμβέργη.

Γι' αὐτὸ στὴν κάτω ἄκρη τοῦ τελευταίου φύλλου τοῦ Γ' τόμου δημοσιεύεται «Ἐπίλογος» ὅπου ἀναγγέλλεται ὅτι τελειώνει ἡ πρώτη περίοδος τῆς «Ἐβδομάδος», ἡ ὁποία «ἐφεξῆς ὑπὸ νέαν καὶ εὐοίωνον διεύθυνσιν, τὴν τοῦ δημοφιλοῦς I. M. Δ. θέλει συνεχίσῃ τὴν γνωστὴν πορείαν της». Καὶ ἡ παλιὰ διεύθυνσις παρακαλεῖ τοὺς ἀναγνώστες νὰ θυμηθοῦν ἂν ἡ «Ἐβδομάς» ἐτήρησε τὶς ὑποσχέσεις της ὡς πρὸς τὴν πορεία καὶ τὴν ὕλη καὶ ζητεῖ ἀντὶ ἄλλης ἀμοιβῆς τὴν ἐκτίμησί τους.

*
* *

Ἀπὸ τὸν Δ' τόμο (1887) ἀρχίζει ἡ δευτέρη περίοδος τοῦ

περιοδικού και ὁ τίτλος της γίνεται « Ἐβδομάς, Ἐπιθεώρησις κοινωνικὴ καὶ φιλολογικὴ ἐκδιδομένη κατὰ Σάββατον μετὰ Δελτίου ». Ἡ ἐκτύπωσί της γίνεται τώρα στὸ Τυπογραφεῖο Παρασκευᾶ Λεώνη καὶ σὲ χαρτὶ ἐγγώριον τοῦ ἐργοστασίου

Ι. Δ. Λαμβέργης

Βασιλειάδη. Οἱ συνεργάτες, γυναῖκες καὶ ἄνδρες μένουں σχεδὸν οἱ ἴδιοι. Στὸ προγραμματικὸ της ἄρθρο ἡ νέα διεύθυνσις δικαιολογεῖ ὅτι στὴν πρώτη περίοδο ἡ « Ἐβδομάς » παρεσύρθη ἀπὸ τὸν πολιτικὸν σάλον καὶ τὶς ἔθνικες ἀτυ-

χίες (ἦταν ἡ ἀτυχὴς ἐκστρατεία τοῦ 1886) καὶ κτυποῦσε τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρες τῆς χώρας, πὺν τοὺς θεωροῦσεν ὑπεύθυνους γιὰ τὶς συμφορὰς τῆς πατρίδος, ἐνῶ κατὰ τὴ σημερινὴ γνώμη τῆς γι' αὐτὰ «ὄλοι πταίομεν». Ἐπειτα ἀκολουθοῦσα τὴν ὄρεξι τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ τονίζει ὅτι ὁ κόσμος θέλει «εὐάρεστα, ἑλαφρὰ καὶ χαρίεντα πράγματα», λιγώτερα ἐπιστημονικὰ καὶ ἀκόμη λιγώτερα γλωσσολογικά, κ' ἔτσι ἀπὸ τὸν τόμο αὐτὸν ἡ ὕλη τῆς «Ἑβδομάδος» γίνεται ἑλαφρότερη. Σὲ κάθε φύλλο σχεδὸν δημοσιεύονται ποιήματα τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου, τοῦ Πολέμη, τοῦ Ἄντ. Σπηλιωτόπουλου, τοῦ Μιχ. Ἀργυροπούλου κλπ. Ὁ Κονδυλάκης γράφει ὁδοιπορικὰς ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν πατρίδα του Κρήτη, ὁ Δ. Κορομηλᾶς μονόπρακτα θεατρικά. Ἡ ἐπιστήμη ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τὸν Πιερὶ πὺν γράφει «Περὶ τῆς ναυτικῆς τῶν ἀρχαίων» τὸν Ζησίου, πὺν πραγματεύεται περὶ τοῦ Ἀρχεδήμου τοῦ Νυμφολήπτου, καὶ τὸν Δ. Καμπούρογλου, πὺν ἐξακολουθεῖ νὰ προσφέρῃ τὴ συνεργασία του μὲ ἱστορικά, τοπογραφικὰ καὶ τοπωνυμικὰ ἄρθρα. Σὲ σειρά φύλλων ὁ Π. Κ. πὺν εἶναι ὁ Πέτρος Κανελλίδης, ὁ ἄλλοτε διευθυντὴς τῆς καθημερινῆς ἑφημερίδος «Καιροὶ», γράφει περὶ Μάνης καὶ Μανιατῶν, ἤτοι ἱστορία, τοπογραφία, ἠθὴ καὶ ἔθιμα τοῦ ἡρωϊκοῦ λαοῦ τῆς πατρίδος του. Τὸ «Δελτίον» τῆς «Ἑβδομάδος» εἶναι ἐνημερώτατο στὴν κίνησι τῆς ζωῆς μὲ μικρὰς εἰδήσεις, ἐξωτερικὰ, στατιστικὰς πληροφορίας, ὁδηγὸς δημοσίων καταστημάτων, ἀλληλογραφία, βιβλιογραφία καὶ μὲ τὸ ἑορτολόγιο τῆς ἑβδομάδος.

Στὸ πρῶτο φύλλο τῆς τοῦ Ε' ἔτους καὶ στὴ στήλη «Ἔργα καὶ Ἡμέραι» ἡ «Ἑβδομάς» δρέπει «λίγους μενεζέδες διὰ νὰ ράνη τὴν εὐτυχία ἣτις συνέδεσε πρὸ τινων ἡμερῶν ἔξω, εἰς ἓνα ποιητικὸν ἐξωκλήσιον τὸν φίλον συνεργάτην τῆς καὶ ποιητὴν Κώσταν Παλαμᾶν μετὰ τῆς ἐκλεκτῆς τῶν ὄνειρων του Μαρίας Βάλβη».

Στὸν τόμο αὐτὸν ἐξακολουθοῦν νὰ δημοσιεύωνται ποιήματα τοῦ Μαρτινέλη, Προβελέγγιου, Πολέμη, Ἀργυροπούλου. Ὁ Δ. Γρ. Καμπούρογλος γράφει τὴν ἱστορία τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου πὺν ἐπιχείρησεν ὁ πατέρας του καὶ

τὴν ἀντίδρασι πού βρῆκε γι' αὐτό. Ὁ Ἀλέξ. Καράλης μεταφράζει τοῦ Ἄγγλου Westorp «Ἱστορία τῶν δακτυλιο-λίθων» καὶ «Ἱστορία τῶν γραπτῶν μνημείων», κάνει δὲ τὴν ἐμφάνισί του καὶ ὁ Ζακυνθινὸς ποιητὴς Στέφανος Μαρτζώκης ἀρχίζοντας ἀπὸ δῶ τὰ σονέττα του.

Στις 29 Μαΐου 1888 γίνονται τ' ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου στὴ Γραβιά καὶ ἡ «Ἑβδομάς» δημοσιεύει περιγραφή τῆς ἐορτῆς, τὸ λόγος τοῦ βασιλέως καὶ ἓνα ποίημα τοῦ Ἀχ. Παράσχου. Τὸ μνημεῖο καὶ ἡ ἐορτὴ — μᾶς πληροφορεῖ ἡ «Ἑβδομάς» — ὀφείλονται στὴν πρωτοβουλία τοῦ Κυργούσιου, ὁ ὁποῖος ἐζήτησε ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἑσωτερικῶν νὰ φέρῃ καὶ τὸ ὄνομα Γραβιάς, παρατσοῦκλι πού τοῦχε κολλήσει ὁ λαὸς ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἐνεργείας του. Τὴ χρονιά αὐτὴ πού ἀνοίξε καὶ ἡ Ὀλυμπιακὴ Ἐκθεσις, τὸ περιοδικὸ προκήρυξε διαγωνισμό ... γνώμης περὶ τοῦ τί βραβεῖο νὰ προκηρῦξη! Καὶ ἡ ἐπιτροπὴ πού τὴν ἀποτελοῦσαν ὁ Ἀλ. Καράλης, ὁ Ἄντ. Μομφερράτος καὶ ὁ Δ. Γρ. Καμπούρογλους ἀπὸ τὶς τριακόσιες γνώμης πού ὑποβλήθηκαν διάλεξε καὶ προκήρυξε βραβεῖο χρυσοῦ μεταλλίου γιὰ τὸν Ἑλληνα πολίτη πού ἔχει τὰ περισσότερα ἀρσενικὰ παιδιὰ. Ὅπως βλέπουμε ἡ κίνησις γιὰ τὴν ἐνθάρρυνσι τῶν νεοελλήνων ν' ἀραδιάζουν παιδιὰ, πού ἐξελίχθηκε σήμερα στὴν ἴδρυσι συλλόγων γιὰ τὴν προστασί τῶν πολυτέκνων ἔχει τὴν ἀρχὴ τῆς στὴν ἐμπνευσι τῆς «Ἑβδομάδος» τῆς δεύτερης περιόδου. Κ' ἔτσι ἂν ὁ φίλος Γιάννης Δαμβέργης δὲν ἔλαβε κανένα μέρος σ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν προσπάθεια (ὡς τὰ τώρα τοῦλάχιστον) ἡ πατρίς ὁμως πρέπει νὰ τοῦ χρωστᾷ κάποια εὐγνωμοσύνη.

Στὸν τόμο αὐτὸν καὶ τὸν ἐπόμενο, τὸν ἕκτο, τοῦ 1886 ἐξακολουθεῖ ἡ φιλολογικὴ καὶ ἱστορικὴ ὕλη νὰ εἶναι πλούσια σὲ πρωτότυπα καὶ πρὸ πάντων σὲ μεταφράσεις μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν «Αἰμιλία Γαλόττη» τοῦ Λέσιγγ μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν πρίγκηπα Βερνάρδο τοῦ Σάξ Μαϊνίγγεν. Εἶναι ἡ ἐποχὴ, πού ἀρχίζουν οἱ προπαρασκευές γιὰ τοὺς γάμους τοῦ τότε Διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Κωνσταντίνου, καὶ ἡ «Ἑβδομάς» γεμάτη πατριωτικὸ ἐνθου-

σιασμό δημοσιεύει ἄρθρα καὶ πανηγυρικοὺς γιὰ τὸ εὐτυχές γεγονός. Γι' αὐτὸ κρίνει ἐπίκαιρη καὶ τὴ δημοσίευσί αὐτῆ, στὴν ὁποία προτιάσσεται ἐπιστολὴ τοῦ μεταφραστῆ, ὁ ὁποῖος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι: «ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῆς φιλοφρονος ὑποδοχῆς ἧς ἔτυχε πέρυσι παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ δημοσιογραφίᾳ τὸ ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθὲν δράμα τοῦ Σχιλλέρου «Ἡ συνωμοσία τοῦ Φιέσκου ἐν Γενούῃ» προσφέρει ἐφέτος εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν τὴν Αἰμιλιάν Γαλόττη τοῦ περιωνύμου Λέσιγγ...». Ὅσο γιὰ τὴ γλῶσσα βεβαιώνει ὅτι ἐπροσπάθησε νὰ τηρήσῃ τὴ φυσικότητα τοῦ πρωτοτύπου καὶ νὰ κάμῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μιλοῦν στὴ σηκηνή, ὅπως θὰ μιλοῦσαν στὴν πραγματικὴ ζωὴ.

Ἡ «Ἑβδομάς» παρακολουθεῖ καὶ περιγράφει τὶς ἐορτὰς τῶν γάμων, ποὺ ἔγιναν τὶς 15 Ὀκτωβρίου 1889 καὶ τὶς ἀφίξεις τῶν ξένων αὐτοκρατόρων, πριγκίπων καὶ ἄλλων ἐπισήμων. Ἔτσι πληροφοροῦμεθα ὅτι ἦλθεν ὁ Κάιζερ καὶ ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Γερμανίας, ὁ πρίγκηψ καὶ ἡ πριγκήπισσα τῆς Οὐαλλίας, ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Δανίας, ὁ διάδοχος τῆς Ρωσσίας πρίγκηψ Νικόλαος ὁ κατόπιν θλιβερός αὐτοκράτωρ, τὸ θῦμα τοῦ Ρασποῦτιν καὶ τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως. Παράνυμφοι ποὺ ἄλλαξαν τὰ στέφανα ἦταν ὁ Τσάρεβιτς, ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας πρίγκηψ Ἑρρῖκος τῆς Πρωσσίας, οἱ δύο υἱοὶ τοῦ πρίγκηπος τῆς Οὐαλλίας καὶ ὁ βασιλεὺς Γεώργιος τῆς Ἑλλάδος.

Στὶς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ ἔξακολουθοῦν οἱ περιγραφὰς γιὰ τὰ γεύματα, τὶς δεξιώσεις καὶ τοὺς χοροὺς καὶ ὁ Δαμβέργης δὲν ξεχνᾷ νὰ σημειώσῃ οὔτε τὴ χρυσὴ ταμπакέρα ποὺ χάρισεν ὁ Κάιζερ Γουλιέλμος στὸν τότε δήμαρχον τῆς Ἀθήνας τὸν Φιλήμονα.

Στὸν 7^{ον} τόμο (1889) συνεργάζονται οἱ ἴδιοι συνεργάτες καὶ συνεργάτριες. Ὁ Γ.Δ.Κ., ποὺ θᾶναι ὁ Γ. Κανάλης, συνεχίζει τὴ δημοσίευσί τῶν χαρακτηρισμῶν τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀγῶνος κατὰ τὸν Χάου, ὁ Γ. Ἀδρακιάς διηγῆματα, καὶ πρωτοεμφανίζεται ὁ Γ. Τσοκόπουλος μὲ ποιήματά του «κατὰ τὸν Beranger» «Γλυκειὰ ἀγαπημένη μου πατρίδα». Στὸ

φύλλο τῆς 24 Φεβρουαρίου δημοσιεύεται νεκρολογία γιά τὴν Μαριάννα Γρ. Καμπούρογλου μητέρα τοῦ ἰδρυτῆ καὶ πρῶτου διευθυντῆ τοῦ περιοδικοῦ, καὶ ἡ «Ἐβδομάς» «πεν-»
 »θεῖ διότι ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τῆς ὡς μάμμη φιλό-»
 »στοργος ἠγάπησε καὶ ἐχειραγώγησε καὶ διὰ τῶν ἔργων
 » τῆς ἐκόσμησε καὶ ἐτίμησεν».

Τὸν ἴδιο χρόνο μαθαίνουμε ἀκόμη πὼς τὸ Πανεπιστήμιον δὲν εὐρίσκει τὰ φῶτα τοῦ ἀρκετὰ καὶ ἀποφασίζει νὰ ἠλεκτροφωτισθῇ.

Ὁ Δαμβέργης, προσπαθῶντας μ' ὄλο τὸν ἰδεαλισμὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ ἐξυψηρετήσῃ μὲ τὸ περιοδικὸν τοῦ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα μαζεῦει κοντὰ τοῦ κάθε ἄξια πέννα ποῦ καταλάβαινε ὅτι μποροῦσε νὰ προσφέρῃ κάτι καινούριον καὶ καλόν.

Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ρωσσομαθεῖς λόγιοι Π. Ἀξιῶτης καὶ Ἀγαθ. Κωσταντινίδης ἀπὸ τὶς στήλες τῆς «Ἐβδομάδος» κάνουν τὴν ἐμφάνισίν τους καὶ ἀπὸ κεῖ μέσα δίνουν τὶς μεταφράσεις ἐκλεκτῶν ἔργων τῆς ρωσσικῆς λογοτεχνίας. Ἀλλὰ ἡ πιὸ μεγάλη ἐπιτυχία τοῦ Δαμβέργη εἶναι ὅτι χάρισε στὴ νεοελληνικὴ φιλολογία τὸν γλυκὸν Ἡπειρώτη ποιητῆ, τὸν Κρυστάλλη.

Φτωχὸς καὶ ἀνήμερος νέος, φερμένος ἀπὸ τὴν πατρίδα του γιά νὰ βρῇ στὴν πρωτεύουσα κάποια δουλειὰ νὰ ζῆσιν ἐργαζόμενος στοιχειοθέτης στὸ τυπογραφεῖο Παπαγεωργίου Προσπαθῶντας ὅμως πάντα νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ αὐτὴ τὴ δουλειὰ, ποῦ καταλάβαινε πὼς τοῦ κατάστρεφε τὴν υἰγείαν τοῦ ἔγραψε στὸν Δαμβέργη νὰ τὸν προσλάβῃ στὸ περιοδικόν του, σώζοντάς τον ἀπὸ ἓνα βέβαιον θάνατον ὅπου τὸν ἔσπρωχναν οἱ σκληρὲς συνθῆκες τῆς τυπογραφικῆς ζωῆς τὰ χρόνια ἐκεῖνα, ἡ ὀρθοστασία καὶ ἡ ἀναπνοὴ τοῦ ἀντιμόνιου καὶ τοῦ μολυβιοῦ. Ὁ καλὸς διευθυντῆς τῆς «Ἐβδομάδος», ποῦ δὲν τὸν γνώριζε ἀλλὰ τὸν εἶχε προσέξει ἀπὸ μερικά τραγούδια τοῦ ποῦ εἶχε δημοσιεύσει, τὸν παίρνει ἀμέσως στὴν σύνταξιν τοῦ περιοδικοῦ, μὲ ἑκατὸν πενήντα δραχμὲς τὸ μῆνα, ὄνειρευτὸ μισθὸ γιά τὴν ἐποχὴν ἐκείνη, τὸν περιβάλλει μὲ ὅλη τὴν ἀγάπην του καὶ τοῦ παρέχει ὅλη τὴν

ὑποστήριξι του. Τὸν παρακινεῖ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ φιλο-
λογικὸ δρόμο πὸν εἶχεν ἀρχίσει καὶ τοῦ ὑποδεικνύει νὰ
βγάλῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴ του τὸ δικό του ἡπειρώτικο δημοτικὸ
τραγοῦδι, πὸν ἀκούστηκεν ἔπειτα ἔτσι γλυκὸ κ' ἄρμονικόν.
Σὲ λίγον καιρὸν ἔπειτα πάλι μὲ τὴ βοήθειαν τοῦ Δαμβέργη
ὁ Κρυστάλλης ἐτύπωνε τὰ «Ἄγροτικά» του, πὸν τοῦδωκαν
ἀμέσως τὴ θέσιν του στὴ νέα μας λογοτεχνία.

Ἡ ὑποστήριξι τοῦ διευθυντῆ τῆς «Ἑβδομάδος» γιὰ τὸν
Κρυστάλλη προχώρησε καὶ πάρα πέρα. Προβλέποντας
ὁ Δαμβέργης τὸ πέσιμον τοῦ περιοδικοῦ του φρόντισε νὰ
μὴ μείνῃ ὁ Κρυστάλλης στὸ δρόμον καὶ κατάφερε νὰ τὸν
διορίσῃ στὴν Ἑταιρεία τοῦ ΣΠΑΠ ὑπάλληλον. Ὁ Δαμ-
βέργης τὴν ὑποστήριξι ποῦκαμε στὸν Κρυστάλλη μὲ περη-
φάνεια τὴ θυμᾶται πάντα σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ καλὰς πράξεις
τῆς ζωῆς του. Φυλάει ἀκόμη τὸ πρῶτον γραμμα πὸν τοῦ-
στεῖλεν ὁ ποιητὴς καὶ τοῦ ζητοῦσε νὰ τὸν σώσῃ, καὶ φυλάει
ἀκόμη κ' ἕνα στερνόν του, ὅταν ἔφυγεν ἀπὸ τὴν «Ἑβδο-
μάδα» του—πὸν γι' αὐτὸ ὅμως δὲ θέλει νὰ μιλήσῃ καὶ προσ-
παθεῖ νὰ τὸ ξεχνᾷ . . .

Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 1890 ἡ «Ἑβδομάς» παίρνει μεγαλύ-
τερη στροφὴ πρὸς τὸ οἰκογενειακὸ περιοδικὸν καὶ ἀρχίζει νὰ
δημοσιεύῃ περισσότερα μυθιστορήματα. Ἔτσι μᾶς δίνει
μεταφράσεις τοῦ *Βόρι Γοδουνῶφ* τοῦ Ποῦσκιν ἀπὸ τὸν
Ἀξιότι, τοῦ *Βασιλέως Ἄπεπι* τοῦ Σερμπουλιέ ἀπὸ τὸν
Ἀμπάτη, τῆς *Κλεοπάτρας* τῆς Γκρεβίλ κλπ.

Ὁ Χρηστοβασίλης γράφει ἀνέκδοτα τοῦ Ἄλῃ καὶ ὁ Κρυ-
στάλλης Ἠπειρωτικὰς Ἀναμνήσεις, δημοσιεύει δὲ ἀπὸ τὰ
ἐπαινεθέντα του «Ἄγροτικά» στὸ Φιλαδέλφειον Διαγωνισμό,
«Τὴν τραγουδίστρα καὶ τὸ Βασιληᾶ» καὶ τὴν «Ποδιὰ τῆς
Μαριώσ».

Ἀπὸ τὶς Εἰδήσεις τῆς «Ἑβδομάδος» πληροφοροῦμεθα
πὸς οἱ ὁμογενεῖς τῆς Σμύρνης ἀνοιξαν ἔρανον γιὰ νὰγορά-
σουν τὸν τόπον πὸν ἦταν τὸ σπίτι πὸν κάηκε καὶ ὅπου
γεννήθηκεν ὁ Κοραῖς. Ἐπίσης ὑπάρχει ἡ εἶδησις ὅτι τὶς
6 Αὐγούστου (τοῦ 1890) βαπτίστηκεν ὁ υἱὸς τοῦ Διαδόχου
Γεώργιος καὶ ὅτι τὴν ἴδιαν ἡμέραν ὁ εὐτυχὴς πατέρας Κων-

σταντίνος προβιβάστηκε σὲ συνταγματάρχην. Τὶς 6 Ὀκτωβρίου ἀναγγέλλεται ὅτι τὸ σατυρικὸν «Ἄστν» ἔγεινε καθημερινὴ ἐφημερίδα μὲ Διευθυντὲς τὸν Θ. Ἀννίνο, Γ. Δροσίνη καὶ Δ. Κακλαμᾶνο.

Στὸν 8^{ον} τόμο ἔχει πλούσια συνεργασία ὁ Κ. Κρυστάλλης μὲ τὴ μελέτη του γιὰ τοὺς **Βλάχους τῆς Πίνδου** καὶ μὲ ποιήματά του καὶ ὁ Ἀχιλ. Παράσχος δημοσιεύει ἔμμετρα διηγήματα καὶ ποιήματα ἀπὸ πέντε σελίδες! ὅπως ὁ «Γέρω - Δράκος».

Ὁ Δαμβέργης τὸ χρόνο αὐτὸ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἴδρυσιν Ἐθνικοῦ Θεάτρου καὶ μὲ τὴν «Ἑβδομάδα» του προσκαλεῖ τὸ Δημήτριον Κορομηλά νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κινήσεως καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν ὀργάνωσίν του. Ὁ Δαμβέργης εὐτυχῶς ἐπέζησε καὶ ὕστερα ἀπὸ δέκα χρόνια εἶδε τ' ὄνειρό του νὰ πραγματοποιηθῆ καὶ νὰ προσφέρῃ τὴν πολύτιμη σ' αὐτὸ συνεργασία του.

Στὸ φύλλο τῆς 18^{ης} Ἰανουαρίου 1892 ἡ «Ἑβδομάς» δημοσιεύει στίς πρώτες στήλες τῆς γλαφυρῆς ἀρθρο γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀλεξάνδρου Ρ. Ραγκαβῆ. Τρεῖς γενεές—γράφει—βρῆκαν δροσερὴ σκιά κάτω ἀπὸ τὰ ποιητικὰ του φτερά καὶ πέρασαν ἀπὸ τοὺς κήπους πού τὸ καλλιτεχνικὸ του χέρι ἐχάραξε... Ἀπάνω ἀπὸ τὸ ἰδιαίτερο γραφεῖο τοῦ Δαμβέργη, στὴν ὁδὸ Πανεπιστημίου, ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη, ἦταν τὸ δωμάτιο πού ὁ σοφὸς γέρος ἄφησε τὴ τελευταία πνοή, καὶ ἡ «Ἑβδομάς» τονίζει ὅτι ἂν ἐξούσαμε σ' ἄλλῃ χώρα θὰ κολλοῦσαν ἀπ' ἐξω ἐπιμνημόσυνη μαρμαρένια πλάκα μὲ τὴν ἐπιγραφή «Ἐνταῦθα ἀπέθανεν ὁ Ραγκαβῆς».

Ἡ πλάκα αὐτὴ μῆκε κάποτε καὶ οἱ νεώτεροι τὴ θυμώμαστε ὡς πού μιὰ μέρα τὴ χάσαμε. Τώρα ὁ τόπος δὲ θυμίζει τίποτε. Ἐνα μοντέρνο κτίριο συγκεντρώνει τὴ σημερινὴ γενεὰ πού τρώει ἐκεῖ εὐθυμὴ καὶ ἀνίδεια τὰ γλυκά της καὶ πίνει τίς μύρες της καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ραγκαβῆ ἀντικαταστάθηκε μὲ τ' ὄνομα τοῦ εὐτυχισμένου ἰδιοκτῆτη καὶ κατασκευαστῆ ψωμοῦ καὶ ὠραίων κουλουριῶν. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐποχή.

Ἀπὸ τὸ χρόνον αὐτὸν ἡ «Ἑβδομάς» ἀρχίζει νὰ ξεπέφτῃ εἶναι τὰ προανακρούσματα τοῦ θανάτου της, πού ἐπῆλθεν ἀπὸ τὰ ἴδια αἷτια πού κτύπησαν καὶ τ' ἄλλα προηγούμενά της περιοδικά: καθυστέρησις συνδρομῶν, ἀραιώμα ἀναγνωστῶν καὶ ἀπαγόρευσις τῆς εἰσαγωγῆς της στὰ ὑπόδουλα μέρη, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐπαιρνε τὴ μεγαλύτερη δύναμι τῆς ζωῆς της.

Ἔτσι στὸ φύλλον τῆς 4^{ης} Ἰουλίου 1892 δημοσιεύεται ἡ δῆλωσις ὅτι «ἡ ἔκδοσις τῆς «Ἑβδομάδος» διακόπτεται μέχρι νεωτέρας εἰδοποιήσεως»... πού δὲν μᾶς τὴν ἔκαμεν ἀκόμη.

Ὁ Δαμβέργης στὰ ἔξι χρόνια πού κράτησε τὴν «Ἑβδομάδα» του ἔχασεν ὅσα κι' ὁ Καμπούρογλους. Ἦταν ἡ ἐποχὴ πού ἡ φιλολογία δὲν ἐθεωρεῖτο ἐπιχείρησις καὶ κάθε ὠραία ἰδέα πληρωνόταν ἀκριβὰ ἀπὸ τοὺς πνευματικούς ἀνθρώπους.

*
* *

Ἡ «Ἑβδομάς» μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ σοβαρὰ καὶ ἐπιστημονικὰ ἑλληνικὰ περιοδικά. Ἄνοιξε μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμὸ τὸ δρόμον στὶς μελέτες τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας, τῆς μεσαιωνολογίας καὶ τῆς παλαιολογίας, προσπάθησε νὰ μαζεύσῃ πολύτιμον ὕλικὸν τῆς νεώτερης ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ τῆς λαογραφίας καὶ παρουσίασε νέους ἐπιστήμονας καὶ συγγραφεῖς, πού ὕστερα πῆραν ἄξια θέσι στὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ὁ Λαμπάκης, ὁ Δαμβέργης, ὁ Καρκαβίτσας, ὁ Ξενόπουλος, ὁ Χατζόπουλος, ὁ Κρουσάλλης, ὁ Κονδυλάκης στὴν «Ἑβδομάδα» βρῆκαν τὸ κατάλληλον βῆμα γιὰ νὰ γνωριστοῦν μὲ τὸ ἑλληνικὸ κοινὸν τῶν γραμμάτων καὶ ἀπὸ κεῖ ξεκίνησαν γιὰ τὴν κατοπινὴν λαμπρὴν φιλολογικὴν σταδιοδρομίαν τους. Γενικὰ τὸ περιοδικὸν αὐτὸ φάνηκε ἄξιον τῆς ἀποστολῆς του καὶ οἱ τόμοι τῆς «Ἑβδομάδος» ὡς σήμερον ἀποτελοῦν ἓνα τιμητικὸν μνημεῖον γιὰ τοὺς δύο διευθυντὰς της, τὸν Καμπούρογλου καὶ τὸν Δαμβέργην.

ΔΗΜ. Κ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ